

Utbildningsdepartementet

Statens skolverk
Box 4002
171 04 Solna

Uppdrag att undersöka användning av digitala enheter i skolan och fritidshemmet

Regeringens beslut

Regeringen ger Statens skolverk i uppdrag att dels följa upp hur bestämmelsen i 5 kap. 4 a § skollagen (2010:800) om användning av mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning vid undervisning tillämpas i de obligatoriska skolformerna, fritidshemmet, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan, dels undersöka hur sådana digitala enheter används under övrig tid i skolan och fritidshemmet. Uppföljningen och undersökningen ska särskilt belysa likheter och skillnader mellan flickors och pojkars användning samt vilka digitala enheter som används och till vad. Det ska även göras en analys av elevers utsatthet för digitala dimensioner av våld, dvs. kränkningar, våld och hot om våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt rasism och intolerans via digitala enheter.

Myndigheten ska även föreslå åtgärder som kan minska användningen av digitala enheter som elever själva tar med sig till skolan eller fritidshemmet och som påverkar eleverna, deras kunskapsutveckling eller utbildningen negativt, inklusive eventuella åtgärder för att bidra till att minska könsskillnader i studieresultat. Dessutom ska myndigheten föreslå åtgärder för att förebygga och motverka digitala dimensioner av våld när det gäller både digitala enheter som elever själva tar med sig till skolan eller fritidshemmet och sådana digitala enheter som skolan tillhandahåller. Åtgärderna ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Vid genomförandet av uppdraget ska Skolverket samverka med Jämställdhetsmyndigheten. Skolverket ska även inhämta kunskaper och erfarenheter från Folkhälsomyndigheten, Mediemyndigheten, Specialpedagogiska skol-

myndigheten och andra relevanta aktörer, särskilt vad gäller elevers kognitiva utveckling, hälsa och välbefinnande i relation till användning av digitala enheter. Vidare ska myndigheten inhämta kunskaper och erfarenheter utifrån funktionshinderperspektivet från Myndigheten för delaktighet. Myndigheten ska även beakta relevant forskning som belyser hur olika typer av användning av digitala enheter påverkar elevernas utveckling och lärande.

Skolverket ska i arbetet med uppdraget beakta remissinstansernas svar på Regeringskansliets remittering av Skolverkets förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027 (U2022/03951), Folkhälsomyndighetens och Mediemyndighetens uppdrag om digital medieanvändning bland barn och unga (S2023/01669) samt Skolverkets uppdrag om lärverktyg i skolväsendet (U2023/03229).

Skolverket ska föra en löpande dialog med Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Uppdraget ska delredovisas senast den 15 maj 2025 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet med kopia till Arbetsmarknadsdepartementet). Uppdraget ska slutredovisas senast den 9 mars 2026 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet med kopia till Arbetsmarknadsdepartementet).

Skälen för regeringens beslut

Enligt skollagen syftar utbildningen inom skolväsendet till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Utbildningen ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Elever ska också tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero (1 kap. 4 § och 5 kap 3 §).

Även om digitala kompetenser har blivit centrala i dagens samhälle visar samlad vetenskaplig empiri och beprövad erfarenhet att grundläggande färdigheter som relationella förmågor, uppmärksamhet och koncentration samt förmåga att läsa, skriva och räkna bäst förvärvas genom analoga aktiviteter i analoga miljöer. Skolverket fick därför i november 2023 ett uppdrag om lärverktyg i skolväsendet (U2023/03229). Med lärverktyg avses läroböcker, andra läromedel och andra tryckta eller digitala verk samt utrustning och material som används i undervisningen. Enligt det uppdraget ska Skolverket ta fram allmänna råd eller rekommendationer om val och användning av lärverktyg i undervisningen i skolväsendet, samt stödmaterial för huvudmän, rektorer, lärare och förskollärare som kan tillämpas vid val och

användning av lärverktyg i undervisningen i skolväsendet. Uppdraget omfattar således olika typer av åtgärder när det gäller bl.a. de digitala enheter som används i undervisningen och som skolan tillhandhåller. Uppdraget omfattar däremot inte åtgärder för att minska användningen av sådana digitala enheter som eleverna själva tar med sig till skolan eller fritidshemmet.

Användandet av mobiltelefoner kan, som regeringen anför i propositionen Skolans arbete med trygghet och studiero, ha en negativ påverkan på lärandet och därmed även påverka kunskapsresultaten negativt (prop. 2021/22:160). Av den senaste PISA-undersökningen (Programme for International Student Assessment) framgår också att Sverige har ett sämre disciplinärt klimat på matematiklektionerna än många andra länder. Svenska elever uppger i större utsträckning än elever i OECD i genomsnitt att de blir distraherade av digitala verktyg i klassrummet under dessa lektioner. OECD konstaterar att elever med ett högre användande av digitala verktyg för annat ändamål än skolarbete under skoltid i genomsnitt presterar sämre matematikresultat och att omfattande användning av digitala enheter och internet kan ta tid i anspråk som annars kunde ha använts till att läsa böcker eller andra aktiviteter, såsom att idrotta. Samtidigt har nätmobbning, liksom övrig mobbning, blivit allt vanligare under det senaste decenniet (Skolbarns hälsövanor, Folkhälsomyndigheten 2023).

Granskningar från Statens skolinspektion och Skolverket belyser ytterligare utmaningar med att använda digitala enheter i undervisningen. Av Skolinspektionens granskning Läsfrämjande arbete i grundskolan (2022) framgår t.ex. att digitala verktyg kan påverka elevernas inläring och studiero. Elever och skolpersonal beskriver bl.a. att s.k. push-notiser distraherar eleverna och att det finns en risk för att eleverna gör annat på sina digitala enheter i samband med digital läsning i stället för att följa undervisningen.

Det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning syftar till att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Pojkar har fortsatt lägre betyg jämfört med flickor i såväl grundskola som gymnasieskola. Skillnaderna i studieresultat mellan flickor och pojkar har visat sig vara särskilt stora i ämnen som kräver goda läs- och skrivkunskaper, t.ex. i svenska och samhällskunskap, men läs- och skrivkunskaper påverkar samtliga ämnen i skolan. Flera studier visar att flickor presterar bättre än pojkar i

läsförståelse både i Sverige och internationellt (Ogiltig frånvaro för jämställdheten. En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd utbildning, Jämställdhetsmyndigheten 2023:16). Mot bakgrund av att forskning visar att tryckta texter ger bättre läsförståelse samtidigt som mycket läsning sker digitalt i skolan finns det anledning att studera studieresultat, samt eventuellt samband mellan könsskillnader och studieresultat, avseende användning av digitala enheter i skola och fritidshem.

Andelen unga som uppger att de har återkommande psykosomatiska symptom har fördubblats sedan mitten av 1980-talet och andelen som uppger att de känner stress till följd av skolarbetet har ökat stort. Sådan stress är vanligare bland flickor än pojkar, särskilt bland flickor på högstadiet och i gymnasieskolan. Flickor skattar också sin självkänsla och egenförmåga lägre samtidigt som de upplever höga krav från såväl omgivningen som sig själva. Fler pojkar än flickor känner därtill trygghet i, och tillhörighet till skolan (Jämställdhetsmyndigheten 2023:16).

Det som brukar benämnas som digitalt våld, eller digitala dimensioner av våld, är ett brett spektrum av våld eller hot med gemensam nämnare att det begås via internet eller på något sätt underlättas av teknologiska hjälpmedel. Här ingår kränkningar, våld och hot om våld via digitala enheter under skoltid och i fritidshemmet.

När det gäller ungas utsatthet för digitalt våld är det enligt Statens medieråds rapport Ungar & medier 2023 vanligare bland flickor än bland pojkar att ha fått frågan om att skicka sexuella eller avklädda bilder till någon på internet. Det är även vanligast att flickor har fått nakenbilder skickade till sig av någon okänd och flickor med psykisk funktionsnedsättning är särskilt utsatta. Enligt flera undersökningar är det också vanligast att flickor får bilder spridda mot sin vilja, t.ex. att de hängs ut på s.k. ”exposekonton”, men i andra undersökningar är det fler pojkar än flickor som har svarat ja på frågan om de fått avklädda bilder utlagda på sådana konton (”Jag tittade bara, jag gjorde inget elakt”, ECPAT Sverige 2023; Svenskarna och internet 2023, Internetstiftelsen 2023).

Kunskapen om ungas utsatthet för digitalt våld i skolan behöver öka i syfte att minska utsattheten för digitalt våld. Mäns våld mot kvinnor, inklusive digitalt våld, ska upphöra. Den nationella strategin för att förebygga och

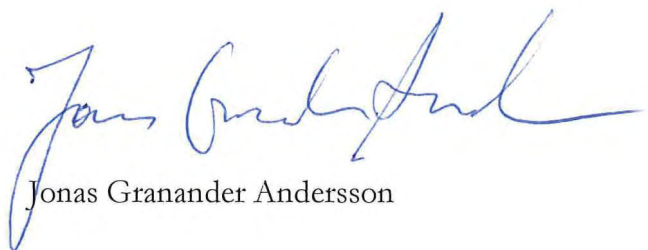
bekämpa mäns våld mot kvinnor omfattar fysiskt, psykiskt och sexuellt våld (skr. 2016/17:10), och här ingår digitala dimensioner av våld.

Mot denna bakgrund bör Skolverket ges i uppdrag att undersöka användningen av digitala enheter i skolan och fritidshemmet och hur användningen skiljer sig mellan könen.

På regeringens vägnar

Lotta Edholm

Jonas Granander Andersson

Kopia till

Socialdepartementet, SOF

Finansdepartementet, BA, OFA DIS, OFA DOF, OFA K, OFA SFÖ

Utbildningsdepartementet, GV

Arbetsmarknadsdepartementet, MRD, JÄM

Jämställdhetsmyndigheten